Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: HE 62/2015 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta annetun lain ja rikoslain 2 a luvun muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Esityksen tausta

Hallituksen esityksessä esitetään edellisen eduskunnan hyväksymän ja kesäkuussa 2015 vahvistetun sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskevan lakimuutoksen peruuttamista. Uudistuksen peruuttaminen ja lain kumoaminen johtuvat esityksen mukaan ensisijassa taloudellisista syistä. Viime kevään kehyspäätöksessä muutoksen toteuttamiseen osoitettiin oikeusministeriölle ja sisäministeriölle yhteensä 12,4 miljoonan euron määräraha. Valtion heikon taloudellisen tilanteen vuoksi määräraha on nyt poistettu Julkisen talouden suunnitelmasta 2016-2019, eikä uudistusta voida toteuttaa ilman siihen osoitettua määrärahaa.

Suomen Yrittäjät ry haluaa kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Uudistuksen peruuttaminen signaali väärään suuntaan

Suomen Yrittäjät korostaa, että hallituksen nyt esittämä muutos on sekä oikeusjärjestelmän uskottavuuden että kaupan toimialan kannalta huolestuttava.

Muuntorangaistuksen palauttamista perusteltiin edellisessä, kesällä 2015 hyväksytyssä hallituksen esityksessä siten, että muutos edistäisi rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta. Nämä perustelut hallitus näyttää kuitenkin nyt sivuuttavan kustannussyistä. On myös huomattava, että aiemmin tehtäväksi esitetyn uudistuksen taustalla oli nimenomaisesti eduskunnan vuonna 2008 antama ponsi, jossa hallituksen edellytettiin huolehtivan muun muassa siitä, että rangaistusmääräysmenettelyn käyttö rajataan pois tilanteista, joissa tekijä on menettelyllään osoittanut piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Lakimuutoksen peruuttamista perustellaan nyt esillä olevassa hallituksen esityksessä myös sillä, että poliisilla on jo mahdollisuus saattaa rikosasia tuomioistuimen käsiteltäväksi rangaistusmääräysmenettelyn sijaan. Käytännössä esimerkiksi näpistyksen tutkinta päätetään kuitenkin useimmiten

poliisin kirjoittamaan rangaistusvaatimukseen. Lievät omaisuusrikokset eivät siis juuri koskaan saavuta tuomioistuinta. Nyt tehtyä linjanmuutosta hallituksen säästösyihin vedoten ei voida pitää varkauksien kohteeksi joutuvien yrittäjien näkökulmasta perusteltuna. Muutoksen peruuttaminen tarkoittaa, että kauppiaan on jatkossakin edelleen itse huolehdittava siitä, että jokainen yksittäinen varkaus siirtyy tuomioistuinprosessiin. On huomattava, että tapauksissa joissa asianomistaja ei anna suostumustaan sakkomenettelyyn, mutta haluaa tekijälle rangaistuksen, seurauksena on raskas esitutkinta- ja tuomioistuinprosessi. Näiden prosessien kustannukset ylittävät monin verroin mahdolliset säästöt.

Haluamme tässä vaiheessa kiinnittää valiokunnan huomiota myös kaupan alan toimijoille varkauksista ja näpistyksistä aiheutuviin kustannuksiin ja niiden kehitykseen. Marraskuun alussa julkaistun The Global Rental Theft-barometrin mukaan Suomessa kokonaishävikin myynnistä on Euroopan alueen toiseksi suurin, eli 1,38 prosenttia, kun Euroopan keskiarvo on 1,05 prosenttia. Suomessa kokonaishävikin osuus on rahallisesti noin 520 miljoonaa euroa. Kokonaishävikki pitää sisällään varkaudet, rikkoontumiset ja hallinnolliset virheet. Hävikistä 50 prosenttia on myymälä- sekä esimerkiksi bensiinivarkaiden aiheuttamaa. Poliisin tilastojen mukaan kaupan varkaus ja näpistystapaukset ovat parin viime vuoden aikana kasvaneet 4,3 %. Euromääräisesti siis lähes 20 miljoonan euron hävikkikustannusten kasvua siitäkin huolimatta, että vastatoimiin käytetään vuosittain noin 100 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaa, että säästötoimenpiteen mahdollisesti aiheuttamat kustannukset siirretään käytännössä kaupalle sekä kauppiaille itselleen ja viime kädessä kuluttajien maksettavaksi.

Lopuksi

Tehtäviä lainsäädäntömuutoksia tulisi tarkastella ennen kaikkea kokonaisuutena. Myös nyt esillä olevan esitykseen liittyen hallitus esittää samanaikaisesti mm. kauppojen aukiolon vapauttamista. Mikäli kauppojen aukioloa halutaan vapauttaa ja näin lisätä esimerkiksi liikkeiden aukioloa iltaisin sekä viikonloppuisin, tulee huolehtia, että myös muut tehtävät lainsäädäntömuutokset ja uudistukset tukevat tätä tavoitetta.

Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta ei pidä jättää asiassa huomiotta. Kaupan pitäisi olla häiriötön ja turvallinen ympäristö paitsi asiakkaille, myös alan yrittäjälle ja työntekijöille. Yrittäjien näkemysten mukaan viimeaikaisessa kehityksessä on kuitenkin ollut havaittavissa turvattomuuden ilmapiirin lisääntymistä varsinkin kaupankäynnin ilta-aikoina, jolloin esiintyy erilaisia tilanteita, joissa väkivaltaisesti käyttäytyvät asiakkaat aiheuttavat sekasortoa ja tuotteiden varastamista. Yleinen ongelma henkilöstön turvattomuuden lisääntymisessä on se, että virkavallan apu on monella paikkakunnalla olematonta. Varkaustilanteisiin ei välttämättä saada poliisia paikalle ollenkaan ja jos saadaan, voi se kestää erittäin kauan, puhutaan jopa tunneista. Ongelmaa lisää se, että seuraamusten pelkoa ei enää näillä näiden tekojen tekijöillä ole. Heille ei tule näistä teoista mitään sellaista seuraamusta, joka estäisi näiden tekojen jatku-

mista. Mikäli esimerkiksi näpistykseen syyllistyneellä henkilöllä ei ole kykyä sakon maksamiseen, jää hän käytännössä ilman rangaistusta.

Aiemmin hyväksytty ja nyt peruutettavaksi esitettävä muutos ei varmasti ratkaisisi edellä esitettyjä ongelmia kokonaisuudessaan, mutta olisi ennen kaikkea signaali oikeaan suuntaan. Hallituksen esityksessä peruuttaa sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskeva lakimuutos ei ole siis kysymys vain kustannuksista, vaan myös yhteisesti sovittujen pelisääntöjen noudattamisesta samoin kuin yleisen lainkuuliaisuuden oikeansuuntaisesta korostamisesta.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät ry

Atte Rytkönen
Lainsäädäntöasioiden päällikkö